



BMP-0790-1-9/2016/PS

Warszawa, dnia 19 września 2016 roku

BIURO RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH	
WPL.	2016 -09- 2 1
ZAL.	NR

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Ministrze

w nawiązaniu do wystąpienia Pana Rzecznika z dnia 22 lipca 2016 roku (sygn. IX.517.2.2015.JN) w sprawie *przepisów regulujących postępowanie funkcjonariuszy Policji wobec osób z niepełnosprawnością psychiczną lub intelektualną*, przekazanego przy piśmie Sekretarza Stanu Zastępcy Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów Pana Pawła Szrota z dnia 28 lipca 2016 roku (SPRM.17.37.1.2016.TI) uprzejmie przedstawiam, co następuje.

Na wstępie pragnę wskazać, w kontekście podniesionego w wystąpieniu zalecenia Komisji Europejskiej z dnia 27 listopada 2013 roku w sprawie *gwarancji procesowych dla osób wymagających szczególnego traktowania podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym (2013/C 378/02)*, stosownie do informacji przekazanych przez Komendę Główną Policji (KGP), że w Policji zostały podjęte działania mające na celu usprawnienie podejmowania interwencji policyjnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi.

W dniu 11 sierpnia 2015 roku Komendant Główny Policji zatwierdził opracowany przez Pełnomocnika Komendanta Głównego Policji do spraw Ochrony Praw Człowieka dokument pn. *Uproszczona analiza problematyki podejmowania interwencji policyjnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolującymi swoich zachowań z innych przyczyn*. W następstwie konsultacji ww. analizy w środowisku policyjnym został opracowany dokument pn. *Harmonogram realizacji rekomendacji do wyników „Uprozczonej analizy problematyki podejmowania interwencji policyjnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolującymi swoich zachowań z innych przyczyn”*, zatwierdzony przez Komendanta Głównego Policji w dniu 18 marca 2016 roku. Koordynację wdrażania wymienionych rekomendacji przekazano Pełnomocnikowi Komendanta Głównego Policji do spraw Ochrony Praw Człowieka, zaś na szczeblu jednostek terenowych Policji – komórkom organizacyjnym

pieniu prewencji. Aspekt edukacyjny w omawianym obszarze powierzono Szkole Policji w Słupsku. W dniu 21 marca 2016 roku przedmiotowy harmonogram został przekazany do KGP, komend wojewódzkich Policji, Komendy Stołecznej Policji, Centralnego Biura Śledczego Policji oraz szkół policyjnych celem dalszej realizacji.

Ponadto należy wskazać, że w programie nauczania na kursie specjalistycznym w zakresie pełnienia służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia (PdOZ) oraz w policyjnych izbach dziecka (PID), wprowadzonym decyzją Nr 415 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2015 roku (Dz. Urz. KGP z 2016 r., poz. 1), podczas jednego z bloków tematycznych omawiane są zagadnienia dotyczące psychologicznych aspektów zachowań wobec osób z niepełnosprawnością fizyczną i psychiczną umieszczonych w PdOZ i PID.

Omawiając przywołane powyżej zalecenie Komisji Europejskiej z dnia 27 listopada 2013 roku trzeba wyjaśnić, że poza funkcjonariuszami Policji, jest ono skierowane także do organów ścigania oraz organów sądowych. Zgodnie z pkt 6 ww. zalecenia, natychmiastowe zidentyfikowanie i uznanie szczególnie trudnej sytuacji podejrzanego lub oskarżonego w postępowaniu karnym ma kluczowe znaczenie. W tym celu wymienione podmioty powinny przeprowadzić wstępną ocenę.

Warto również zwrócić uwagę, że na podstawie art. 71 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego* (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.) osobą podejrzaną jest osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Natomiast za oskarżonego uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wniosek wskazany w art. 335 § 1 *K.p.k.* lub wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Co do zasady czynność zatrzymania osoby realizowana przez funkcjonariuszy Policji jest czynnością uprzednią w stosunku do nabycia ww. statusów procesowych. Powyższe oznacza, że w przypadku śledztwa, stosownie do art. 311 *K.p.k.*, gospodarzem realizowanych czynności z osobą zatrzymaną jest prokurator, który może powierzyć Policji przeprowadzenie śledztwa w całości lub w określonym zakresie albo dokonanie jedynie poszczególnych czynności śledztwa.

Traktując poruszoną w wystąpieniu problematykę w szerszym kontekście, należy wskazać, że procedura karna uregulowana w *Kodeksie postępowania karnego* określa instytucję zatrzymania procesowego oraz przynależne osobie zatrzymanej prawa i obowiązki. Ocena adekwatności obowiązujących na tym poziomie regulacji pozostaje jednak poza właściwością resortu spraw wewnętrznych i administracji, bowiem stosownie do art. 24 ust. 2 ustawy z dnia 4 września 1997 r. *o działach administracji rządowej* (t.j.: Dz. U. z 2016 r., poz. 543 z późn. zm.) organem, który zapewnia przygotowanie projektów kodyfikacji prawa karnego jest minister właściwy do spraw sprawiedliwości.

Natomiast akt prawny, o którego zmianę wnosi Pan Rzecznik, tj. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 września 2015 r. w sprawie *postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów* (Dz. U. poz. 1565) określa m.in. sposób postępowania oraz wzory dokumentów stosowanych przy wykonywaniu przez policjantów zatrzymywania osób:

- 1) pozbawionych wolności, które na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściły areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciły do niego – uprawnienie realizowane na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o *Policji* (t.j.: Dz. U. z 2015 r., poz. 355 z późn. zm.),
- 2) stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia – uprawnienie realizowane na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o *Policji*.

Powyższe zatrzymania nie są zatrzymaniami dokonywanymi w trybie przepisów procedury karnej i stanowią odpowiednio instytucje zatrzymania penitencjarnego oraz porządkowego (prewencyjnego) określone w ustawie o *Policji*. Na podstawie art. 15 ust. 2 ww. ustawy osobie zatrzymanej w trybie porządkowym (prewencyjnym) przysługują uprawnienia przewidziane dla osoby zatrzymanej w *Kodeksie postępowania karnego*.

Przechodząc do postulatu Pana Rzecznika dotyczącego uzupełnienia załączników nr 2 i 3 do rozporządzenia w sprawie *postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów* poprzez uwzględnienie w treści pouczeń w nich zawartych uprawnienia wynikającego z art. 261 § 2 *K.p.k.* (tj. uprawnienia polegającego na zawiadomieniu innej osoby zamiast lub obok osoby najbliższej zatrzymanemu o fakcie zatrzymania) należy wskazać, że w ocenie KGP oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji niewątpliwie uzupełnienia wymaga wzór pouczenia o uprawnieniach osoby zatrzymanej na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 3 ustawy o *Policji* (stanowiący załącznik nr 3 do ww. rozporządzenia) o przywołane uprawnienie. Warto przy tym dodać, że stosownie do art. 261 § 2 *K.p.k.* opisane zawiadomienie powinno być realizowane na wniosek zatrzymanego. Natomiast, uzupełnienie w opisanym powyżej zakresie wzoru pouczenia o uprawnieniach osoby zatrzymanej na podstawie art. 15 ust. 1 pkt 2a ustawy o *Policji* (stanowiącego załącznik nr 2 do przedmiotowego rozporządzenia) nie znajduje uzasadnienia. Trzeba bowiem zwrócić uwagę na różnice sytuacji procesowej, w jakiej znajduje się ta osoba. Zatrzymanie penitencjarne jest realizowane w stosunku do osoby już skazanej, pozbawionej wolności, która na podstawie zezwolenia właściwego organu opuściła areszt śledczy albo zakład karny i w wyznaczonym terminie nie powróciła do niego. W tym miejscu należy poddać w wątpliwość, że wobec osoby, która już została skazana, i wobec której wypełniona została prawno-karna procedura, nie zostało na wcześniejszym etapie zdiagnozowane, iż nie jest ona w stanie zrozumieć tej procedury ze względu na swój stan umysłowy bądź psychiczny.

Odrębną kwestią pozostaje propozycja w zakresie ustanowienia obowiązku informowania opiekuna osoby ubezwłasnowolnionej o zatrzymaniu i jego uprawnieniach. W opinii KGP zasady reprezentowania

osób ubezwłasnowolnionych oraz zakres działań możliwych do podjęcia na ich rzecz wynikają z przepisów kodeksowych związanych z poszczególnymi czynnościami procesowymi. Osoba zatrzymana otrzymuje pouczenie o przysługujących jej uprawnieniach w związku z faktem zatrzymania. Zagadnienie realizacji tych uprawnień przez osobę ją reprezentującą (opiekuna, kuratora, rodzica) wynika z obowiązków ciążących na tych reprezentantach, dlatego też według KGP nie jest konieczne wskazywanie na nie w treści pouczenia zatrzymanego. Powyższe uprawnienia nie zostały ujęte także w treści wzoru pouczenia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2015 r. *w sprawie określenia wzoru pouczenia o uprawnieniach zatrzymanego w postępowaniu karnym* (Dz. U. poz. 835).

Odnosząc się z kolei do postulatu Pana Rzecznika dotyczącego zmiany załącznika nr 1 do rozporządzenia *w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów*, zawierającego wzór protokołu zatrzymania osoby, polegającej na nałożeniu na funkcjonariusza Policji doprowadzającego osobę zatrzymaną do jednostki organizacyjnej Policji obowiązku odnotowania w tym protokole, czy osoba zatrzymana należy do grupy osób wymagających szczególnego traktowania oraz wskazania z jakiego powodu trzeba zauważyć, że powyższa zmiana miałaby na celu zobowiązanie policjanta do dokumentowania spostrzeżeń odnośnie osoby zatrzymanej, której zachowanie wskazuje na pewne zaburzenia psychiczne bądź upośledzenie umysłowe.

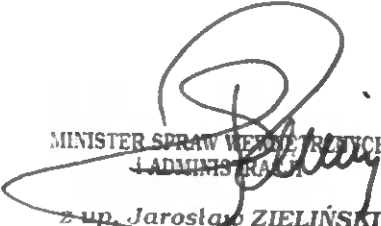
W kontekście przedstawionej propozycji należy zauważyć, że rozwiązanie takie cechować się będzie dużym stopniem ocenności, a dopuszczalność jego wprowadzenia może budzić wątpliwości w kontekście zgodności z regulacjami zawartymi w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. *o ochronie danych osobowych* (t.j.: Dz. U. z 2016 r., poz. 922), jak również aktualnym zakresem obowiązków powierzonych funkcjonariuszom Policji do realizacji w ramach wykonywanych czynności służbowych. Podkreślenia wymaga przy tym, że aktualnie istnieją już unormowania, które mają na celu ustanowienie reguł, zgodnie z którymi następuje ocena stanu psychicznego osoby zatrzymanej. W rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. *w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję* (Dz. U. poz. 1102), które reguluje tryb postępowania policjantów wobec osoby zatrzymanej w sytuacji, gdy osoba ta znajduje się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, określono także przypadki, w których osobę zatrzymaną poddaje się badaniu lekarskiemu. Wśród nich wskazano na konieczność przeprowadzenia badania, gdy z posiadanych przez Policję informacji lub z okoliczności zatrzymania wynika, że jest to osoba z zaburzeniami psychicznymi (§ 1 ust. 3 pkt 2 lit. d ww. rozporządzenia). Po przeprowadzeniu badania lekarz wydaje zaświadczenie, w którym stwierdza się brak przeciwwskazań medycznych do przebywania takiej osoby np. w areszcie śledczym lub konieczność skierowania jej do podmiotu leczniczego. Tym samym już na wstępnym etapie czynności wykonywanych wobec osoby zatrzymanej następuje ocena jej stanu zdrowia przez osobę posiadającą niezbędne kwalifikacje w tym zakresie.

Ponadto warto zauważyć, że protokół zatrzymania osoby jest dokumentem sporządzanym z przeprowadzenia czynności zatrzymania i niewłaściwym byłoby dokonywanie w jego treści „osobistych” spostrzeżeń funkcjonariusza, co do stanu zdrowia fizycznego lub psychicznego osoby zatrzymanej. Mimo posiadania wiedzy na temat symptomów chorób i niepełnosprawności psychicznej lub fizycznej policjant nie jest podmiotem właściwym do dokonywania takich ocen oraz określenia, czy zatrzymany jest osobą wymagającą szczególnego traktowania.

W przypadku, w którym stan zdrowia lub zachowanie się osoby zatrzymanej powoduje trudności w realizacji czynności zatrzymania i sporządzenia niezbędnej dokumentacji, istnieje możliwość dokonania stosownej adnotacji w protokole zatrzymania osoby w rubryce przeznaczonej na oświadczenia policjanta prowadzącego czynność. Ponadto w sytuacji, gdy osoba zatrzymana swoim zachowaniem wykazuje symptomy świadczące o ewentualnej niepełnosprawności psychicznej, fizycznej lub innych zaburzeniach powodujących trudności w kontakcie z nią i prowadzenie czynności, fakt taki funkcjonariusz może odnotować w notatce służbowej z czynności zatrzymania. Nie jest jednak zasadne nakładanie na funkcjonariuszy Policji obligatoryjnego sporządzania oświadczeń o spostrzeżeniach na temat zaburzeń psychicznych lub upośledzeń umysłowych osoby zatrzymanej.

Należy również dodać, że w omawianym wzorze protokołu zatrzymania przewidziana jest rubryka na oświadczenia osoby zatrzymanej o stanie zdrowia, z uwzględnieniem opisu i przyczyn ewentualnych obrażeń. Co istotne, fakt badania i powód badania osoby zatrzymanej w trybie rozporządzenia w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję podlega odnotowaniu w protokole osoby zatrzymanej.

Z wyrazami szacunku


MINISTER SPRAW WNETRZNI
I ADMINISTRACJI
z up. Jarosław ZIELIŃSKI
Sekretarz Stanu

Otrzymuje:

Sekretariat Prezesa Rady Ministrów w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (dot. sygn. SPRM.17.37.1.2016.TI).



Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
i Administracji
02-591 Warszawa, ul. Stefana Batorego 5

MSWiA



BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH
WPL. 2016 -09- 2 1
ZAL. NR

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH
AL. SOLIDARNOŚCI 77
00-090 WARSZAWA

917386 - 181902 - 21 - R